

ВИПАДКИ ІЗ ПРАКТИКИ

УДК 61:02-12/1057-3

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ УТВОРЕННЯ ПЕРЕЛОМУ КІСТОК ЧЕРЕПА З ОЗНАКАМИ РОЗШАРУВАННЯ

В.В. Войченко, В.В. В'юн, В.Д. Мішалов, Качков Д.В.
Дніпропетровський ОКЗ „Бюро судово-медичної експертизи”
НМАПО імені П.Л. Шупика

Резюме. В статті викладені морфологічні особливості та механізм утворення перелому кісток черепа з ознаками розшарування під час тривалого перебування частин трупа у воді.

Ключові слова: судово-медична експертиза, переломи, череп

ВСТУП

Для забезпечення сучасного рівня та високої якості проведення судово-медичних експертиз у випадках черепно-мозкової травми наявні підручники, посібники, монографії та ряд інших спеціальних наукових літературних джерел [1-6]. На їх сторінках значний обсяг займає й судово-медична краніологія. Однак, деякі аспекти переломів кісток черепа висвітлені не в повній мірі, зокрема стосовно переломів з ознаками розшарування.

З метою висвітлення особливостей механізму утворення саме таких переломів, й було проведене власне дослідження, яке ми наводимо як випадок із практики.

РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ.

Із матеріалів справи відомо, що «...на каміннях у воді Каховського водосховища, в стадії гнильних змін виявлено труп Невідомого чоловіка. Причина смерті не встановлена. В лівій тім'яно-скроневій ділянці голови наявна рана овальної форми, з нерівними клаптиковими краями, що проникає в порожнину черепа з його дефектом овальної форми, нерівними краями розмірами 8x7 см з частково-збереженими відламками, які лежать на твердій мозковій оболонці...» (мал. 1). Дослідження кісток шкіри голови і кісток черепа було проведене у відділенні судово-медичної криміналістики Дніпропетровського ОКЗ „Бюро судово-медичної експертизи”.

За результатами дослідження було встановлене наступне.

1. На шматку шкіри голови, зміненого гниттям, мало місце ушкодження, з неправильними легко мінливими формами та розмірами, наближено 82x109 мм; краї поліморфні, нерівні зі звивистим контуром, з крупно фестончатим профілем, представлені безформними звисаючими клаптями; краї не суміщаються за рахунок наявності чисельних наскрізних неправильної форми дефектів шкіри, розмірами від 4x7 мм до 33x51 мм; клапти шкіри по краях значно стоншені, ступінь розчавлення шкіри зменшується від центральних відділів пошкодження в сторону країв шматка; маються розшарування шкіри та апоневротичної оболонки, з утворення не глибоких кишень, на стінках яких можна простежити множинні дрібні сторонні включення: коричневі волокнисті часточки рослинності, аморфні пилоподібні тьмяні часточки коричневого та сірого кольору та напівпрозорі тверді сферичні та безформні часточки кварцу (мал. 2).

Мал. 1. Місце виявлення трупа Невідомого чоловіка на березі Каховського водосховища 20.02. 2013 р.

2. В лівих бокових відділах фрагменту склепіння черепа мало місце руйнування кісткової тканини, неправильної овальної форми, загальними розмірами: по вертикалі – 71 мм; по горизонталі – 94 мм, які представлені наскрізним дефектом, неправильної овальної форми, розмірами: по вертикалі – 67 мм; по горизонталі – 71 мм; краї дефекту не рівні, звивисті, з зубчастим та з крупно-зубчастим профілем; площини розломів скошені (мал. 3, 4).

Мал. 2. Шматок шкіри з тім'яно-скроневої ділянки голови трупа Невідомого чоловіка, що був представлений на дослідження.

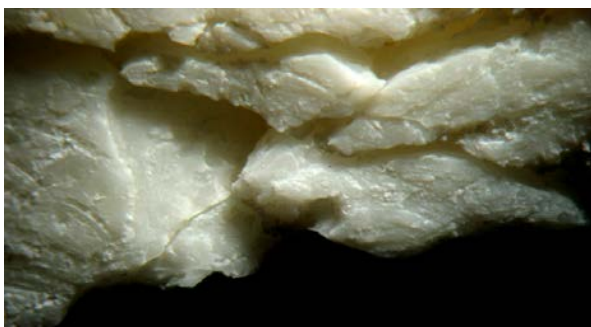
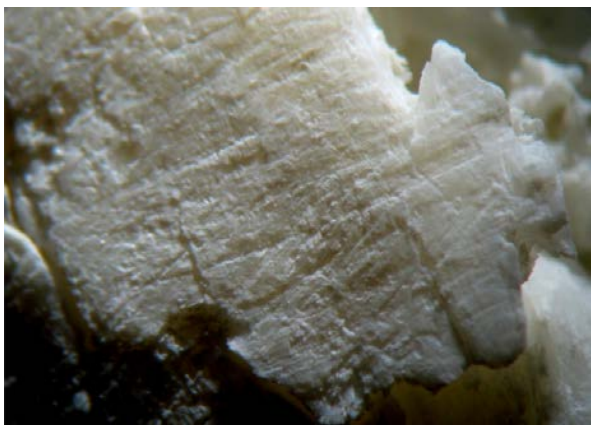

Мал. 3. Вузловий знімок дефекту лівих бокових відділів склепіння черепа Невідомого чоловіка. Вид зовні.

Мал. 4. Характер країв дефекту склепіння черепа.

Зі сторони порожнини черепа внутрішня компактна кісткова пластина нависала на 3-11 мм над зовнішньою компактною кістковою тканиною у вигляді карнизу; по зовнішній поверхні склепіння, уздовж країв виявляються чисельні дугоподібної форми тріщини зовнішньої компакти, довжиною від 3 мм до 22 мм; по внутрішній поверхні, по краях дефекту простежуються не чисельні радіальні мікротріщини, довжиною 1-4-8мм; краї пошкодження розширені, а губчаста кісткова речовина поміж ними деформована, розім'ята, викришена з утворенням пустот, що надає краям, немов, спресованого виду.

Мал. 5. Множинні мікротраси на краях дефекту кісток склепіння черепа. Зб. 8х.

На зовнішній поверхні склепіння по краях дефекту мали місце чисельні мікротраси у вигляді лінійних подряпин, орієнтованих переважно горизонтально, що були заподіяні при багаточисельних ковзних діях на кістку тупого твердого предмету з не рівною шорсткою поверхнею та гострими дрібними виступами (мал. 5).

Подібні подряпини /але в меншій кількості/ були виявлені на виступаючих в просвіт отвору ділянках внутрішньої компакти, в місцях, де була розташована раніше /а зараз повністю зруйнована/ губчаста кісткова речовина, і утворились площадки з заглаженою поверхнею; локально-конструкційні та конструкційні руйнування на черепі не виявлені.

Наведені вище морфологічні особливості дефекту лівих бокових відділів склепіння черепа Невідомого

чоловіка та можливий механізм його утворення, дали підстави визначити у нього саме перелом кісток склепіння черепа з ознаками розшарування. Як свідчить спеціальна наукова література, це єдиний вид переломів черепа, за яким можна судити про кількість ударів. Його утворення включає чотири фази, що супроводжуються послідовним руйнуванням губчастої речовини (розшарування балок), відшаруванням зовнішньої і внутрішньої кісткових пластинок в результаті руйнування губчастої речовини (на відміну від звичайного вдавненого перелому, де подібне має місце за рахунок прогинання зовнішньої кісткової пластинки) і завершується утворенням вдавненого або дірчастого перелому.

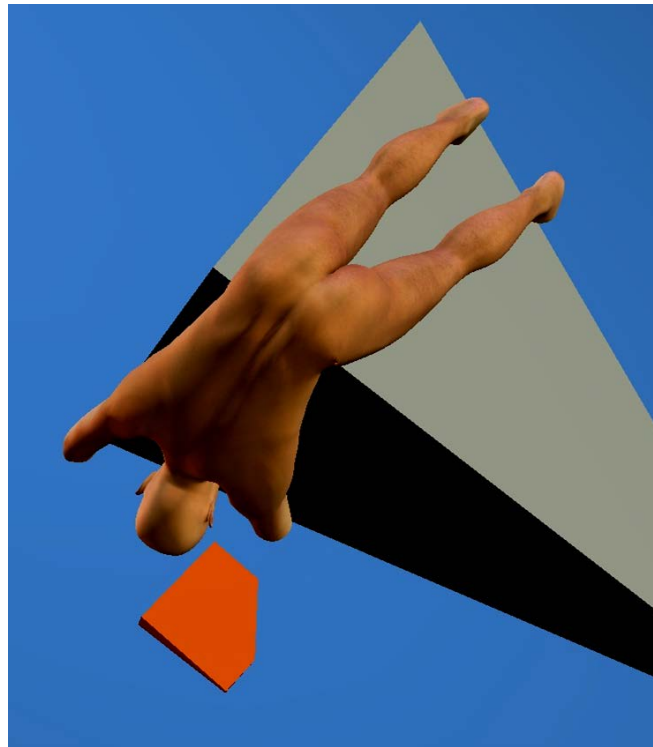
Диференціювати переломи з ознаками розшарування слід за такими ознаками:

- краї відламків, що утворились внаслідок перелому з ознаками розшарування – прямовисні або прямі, а у дірчастого - скошені (конусоподібні) під кутами, близькими до 45-60°;
- краї уламку східцеподібні (за рахунок розшарування губчастої речовини);
- у губчастій речовині мають місце щілини у площині перелому з ознаками розшарування.

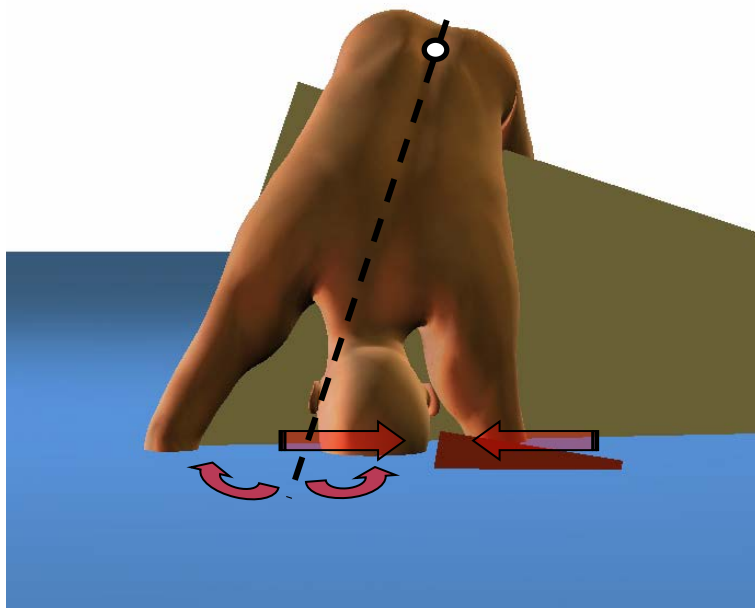
Отже, якщо виявляється перелом такого типу, то можна вважати, що було нанесено не менше 4-х ударів (в експерименті мало місце 6 -10 ударів).

3. Ознак просякнення кров'ю (крововиливів) шкіри та кісткової тканини по краях ушкоджень не виявлено.

4. Враховуючи виявлені морфологічні особливості ушкоджень на представленому шматку шкіри з лівої тім'яно-скроневої ділянки голови і характер руйнувань кісткової тканини в лівих бокових відділах фрагменту склепіння черепа, є можливість висловитись про те, що порушення цілісності м'яких покривів голови та відповідні їм за локалізацією руйнування кісток склепіння черепа цілком могли утворитись внаслідок сумарних багаточисельних періодичних слабо-дозованих підпорогових /на межі міцності кісткової тканини/ зовнішніх ковшно-ударних навантажень на дану ділянку голови тупого твердого предмета жорсткої конструкції, з нерівною шорсткою поверхнею і з гострими дрібними виступами на ній.

Мал. 6. Вид зверху

Мал. 7. Прогнозоване утворення ушкоджень голови за умов тривалого перебування трупа на камінні, головою до низу на висоті рівня води водосховища та заподіяння лівій бічній поверхні голови чисельних відносно не потужних коливальних ударів об виступ суміжно розташованого каміння під зовнішнім впливом на тіло водяних хвиль берегової лінії.

5. Беручи до уваги відомі обставини справи та результати проведеного ситуаційного судово-медичного дослідження (реконструкція методом трьохвимірного моделювання умов перебування трупа на місці його виявлення та відтворення прогнозовано можливого механізму утворення ушкоджень) (мал. 6,7), є всі підстави припустити утворення перелому з ознаками розшарування в ділянці голови ліворуч трупа Невідомого чоловіка, за умов тривалого перебування його тіла на камінні, головою до низу на висоті рівня води водосховища, та багаточисельних відносно не потужних ударів лівою боковою поверхнею голови об виступ з нерівною шорсткою поверхнею і з гострими дрібними виступами на ній поруч розташованого каміння, під зовнішнім впливом на тіло коливань водяних хвиль берегової лінії.

Література:

1. **Диагностикум** механизмов и морфологии переломов при тупой травме скелета /Саркисян Б.А., Янковский В.Э., Новоселов В.П. под ред. В.Н. Крюкова. - Новосибирск: Изд. «Наука», 2011. – 522 с.
2. **Диагностикум** механизмов и морфологии переломов при тупой травме скелета.Т.1-7 /В.Н. Крюков, В.П. Новоселов, Б.А. Саркисян, В.Э. Янковский и др. – Новосибирск: наука, 1996 - 2000. - 166 с., 176 с., 149 с., 173 с., 214 с., 142 с., 131 с.
3. **Медико-криминалистическая** идентификация. Настольная книга судебно-медицинского эксперта. В. Под общей ред. доктора мед. наук, профессора В.И. Томилина. – 14: Издательская группа НОРМА-ИНФРА. М., 2000. – 472 с.
4. **Тагаев Н.Н.** Судебная медицина: 2-е издание.-Х.: Фактор, 2012.-1296 с.
5. **Филипчук О.В.**, Шевчук М.М. Посібник з судово-медичної криміналістики”, Львів, вид. «Добра справа». – 2010. – 572 с.
6. **Хохлов В.В.**, Кузнецов Л.Е. Судебная медицина: Руководство. – Смоленск, 2006. – 237 с.
7. **ДОБСМЕ ВВВ.**